

G m i e l

Essay ta' Ivo Muscat-Azzopardi.

Hemm hafna x'wiehed ighid fuq din il-kelma li fil-malti hallejnjeha tghix biss fil-forma astratta u qtilna l-forom l-ohra taghha.

Mela qabel xejn halli nistudjawha grammatikalment u filologikament u fl-ahharnett fizikament.

Gmiel u *Sbuhija* huma sinonimi; imma fil-waqt li minn din innisslu l-kliem—*Is-sabih* (nom)—*Sbuhija* (nom astratt)—*ragel sabih* (aggettiv)—*musbieh il-lejl* (nom mimmat)—*isscbah* (verb)—*misbah* l-indafa ecc, ecc—minn ta' l-ewwel ghandna biss *Il-gmiel*; *Xi gmiel!* Kwadru l-gmiel tieghu; *Dak gmielu* qed ighaddiha—...Kollha fil-forma astratta.

Imma fl-gharbi — li bhall-malti ghandu din il-kelma “*gmiel*” — insibu wkoll forom ohra fosthom in-nom u l-aggettiv.

Din il-kelma dahlet (mhux mill-biebs imma mit-tieqa) f'hafna ilsna ewropej imma hafna fostna (inioranti letterarji) dan ma jafuhx ghax donnhom ma jistghux iggerrghuha li *l-popli l-kbar* tal-Ewropa ghandhom jitbaxxew u jissellfu kliem minn ilsna orjentali.

Mur ghidilhom kemm eluf ta' kliem hadu l-Ewropej mill-ilsna semitici u dawruhom kif jaqbel lilhom!

Fid-dezert tas-sahhara (bejnietna sahara hija wahda mill-kelmiet biex tisser *desert*) ighix annimal li jaqdi l-bedwini tassew mill-koxxa. Dan l-annimal huma jghodduh bhala l-hajja taghhom u bi htiega u kumpliment tawh l-isem ta' “*Is-sabih tad-dezert*” li bl-gharbi jisser, “*Il-gamil* bi tagh sahara” li maz-zmien gie mqassar fi “*El gamil*”, bil-malti “*Il-gmiel*.”

U l-gemel sar camel (ingliz) camello (taljan) chameau (franciz) ecc., ecc.

Ma ghandna xi nghidu xejn kieku bil-malti nsejhu lil xi tifel zghir "Ajma, kemm int gemel (sabiĥ)" kulhadd, illum, jidhak bina, imma l-fatt jibqa' li filoloġikament *gemel* tisser *sabiĥ*.

U la ahna fil-ballu halli niżfnu żifna zghira ohra u nghidulkom li l-annimali "Giraffa" hija l-abbrevjazzjoni tal-frażi. "El-żarif li tagħ sahara" (L-eleganti tad-deżert) u mill-kelma żarif (li minnha ġej il-kunjon malti—u sirjan—Żerafa) l-Ewropej hargu l-kliem Giraffe, Giraffa, eċċ., eċċ.

Il-ġmiel (is-sbuhija) fil-hajja tal-bniedem ghandu influwenza kbira u jista' jiġi applikat għal kull haġa li generalment toġġbok għax tkun maħluqa min-natura jew magħmula mill-bniedem kemm jista' jkun lejn il-perfezzjoni.

Noqogħdu attenti iżda li ma nfixklux "il-ġmiel" mas-"simpatija".

It-talġani għandhom il-frażi "Non è bello quel ch'è bello, ma è bello quel che piace" li tisser "mhux sabiĥ dak li hu sabiĥ imma sabiĥ dak li joghġob."

Jiena ma naqbilx ma' dan il-qawl u jidhirli li haġa (mara, inkwatra, veduta, żiemel, eċċ.) li hi tassew sabiĥa għall-bniedem ma tistax tkun kerha għal ieħor, għax is-sabiĥ, huwa dejjem sabiĥ. Il-ġmiel taħt kull forma li jidher ma jistax ma jingħogħb.

Jista' jiġri iżda li l-qawl talġan bil-kelma *bello* ried ifisser *simpatico*, *attraente*. F'dan il-każ jien naqbel assolutament miegħu u hawnhekk jehtieg indaħħlu fil-ballu l-famuża msiba ta' żminijietna *l-allargija* li llum spjegat hafna mill-misteri tal-imghoddi fosthom "il-ghala bniedem f'saħħtu u intelligenti għandu l-hila ma jibżax minn, nghidu hekk demonju, u mbagħad jitwerwer minn...hawha.

Is-simpatija (gibda ta' żewġ bniedmin għal xulxin) tista' teżisti wkoll bejn wiehed ta' ġmiel magħruf u waħda ta' ġmiel dubbjuż, jew bil-maqlub. F'dan il-każ taħdem *l-allargija* u mhux il-ġmiel. Imma fil-każ tal-*veru ġmiel* hi haġa aktarx diffiċli li ssib divergenza ta' opinjoni bejn il-bniedmin.

Nieħdu eżempju Prattiku halli niftehmu aňjar u biex ma nsemmux *nisa maltin bħalna* li jistghu jifantsu wkoll jekk nghidulhom li huma sbieħ — nirrikorru għall-kwiekeb taċ-ċinematografu.

Hedy Lamarr, Rita Hayworth, Joan Bennett, u tant u tant ohrajn, huma miżmumin mid-dinja bi għarha bħala "Nisa l-ġmiel tagħhom!"

Irrid nara jekk hawnx min għandu l-hila jghidli li mhumiex sbieħ għalkemm diñ il-haġa ma nistax neskludiha.

Niddubita wkoll jekk kinux isiru "kwiekeb" kieku ma kinux tassew sbieħ.

Mela kif nistghu nispjegaw il-fatṭ li dawn in-nisa...“il-ġmiel tagħhom” wara li l-vlegġa ta’ Kupidu laqṭithom fil-qalba ta’ qalbhom, kellhom, wara xi ftiṭ tas-snin jinfrdu mill-mahbubin tagħhom? u meta l-ġmiel tagħhom kien għadu fi-aqwa tiegħu?

Qumu xi darba filgħodu kmieni, hija u tielgħa x-xemx, ifu ftiṭ dak iż-żerniq tal-ghageb, kollu hmura u hdura u sfura, bir-raggi tax-xemx herġin minn bejn is-shab, donnha qed tfeġġ bit-tbatija biex tagħti ċ-ċans lill-bnedmin jammiraw il-ġmiel tan-natura!

Dak il-ġmiel li taḥṭ dik il-forma aktarx ma jidher qatt iżjed, jaqa’ taḥṭ għajnejna għal ftiṭ minuti, għax malli x-xemx jirnexxilha tgholli rasha ftiṭ ‘il fuq, il-hmura, w l-ilwien l-oħra shabha jgħibu qishom b’sheher: il-ġmiel spiċċa!

Hekk għad jspiċċa l-ġmiel ta’ dawk il-kwiekeb taċ-ċine-matografu li wara li jkunu saħru lil dak jew lil dan l-artist, jew producer, jew miljunarju jew prinċep, jerfġu r-raggi tagħhom biex jifgħuhom fuq xi hadd iehor...imbagħad fuq iehor...sa kemm iċ-żmien iġhidilhom: Gmielek spiċċa—issa se nħaddem is-seher tiegħi fuq bniedem iehor fuq haġ’oħra.

Mela ż-żmien — li aktarx taḥṭ forma tax-xjuhija — huwa l-akbar għadu tal-ġmiel! tal-esseri hajjin, jahfirha xi ftiṭ lill-*oġġetti materjali*, anzi, bil-maqlub, kultant aktar ma ż-żmien iġhaddi aktar jikber il-ġmiel tagħhom.

Ħarsu ftiṭ lejn dak il-platt tal-fidda, xih għakka, minqux b’sengħa u b’sabar tal-ghageb, għandu fuqu annati shah imma għadu dejjem sabih. Xi ġmiel ta’ xogħol!

Issa jkolli nieqa’ għax nibza’ li jekk nibqa’ sejjer, xi qarrej jista’ jgħid: “X’tu! (flok xi ġmiel) ta’ essay!”